

ÖNÉRTÉKELÉSI SZEMPONTRENDSZER

Autizmus-specifikus ellátást biztosító intézmények és szakemberek számára

Gyermekjóléti Szolgálat

—

AZ ÖNÉRTÉKELÉSI SZEMPONTRENDSZER

Autizmus-specifikus ellátást biztosító intézmények és szakemberek számára
Gyermekjóléti Szolgálat

© Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közhasznú Nonprofit Kft., 2015
1071 Budapest, Damjanich utca 4.

A kiadvány az Európai Unió Szociális Alapjának támogatásával, a Nyolc Pont projekt keretében létrejött Autizmus Koordinációs Iroda (AKI) gondozásában készült.

Autizmus Koordinációs Iroda
www.autizmusiroda.hu

Nyolc Pont - „Az autista személyek ellátórendszerének országos szintű, komplex innovációja szakmai tanácsadó hálózat és koordinációs központ kialakításával” kiemelt projekt (TÁMOP 5.4.11-12/1-2012-0001)

BEVEZETŐ

Nyilvánvaló tény, hogy az autizmussal (autizmus spektrum zavarral) diagnosztizált gyerekek és felnőttek száma évről évre növekszik, mely ma már nem csak szakmai körökben, de a szélesebb társadalomban is ismert. A korszerű nemzetközi epidemiológiai vizsgálatok alapján az előfordulási gyakoriság meghaladja az 1 %-ot (1/68) (*Centers for Disease Control and Prevention, 2014*). Annak ellenére, hogy ennek okai nem teljes mértékben tisztázottak, szakmai konszenzus van abban a tekintetben, hogy a növekedésben a szakmai tudás és a diagnosztikai rendszer érzékenységének növekedése mindenképpen meghatározó. A tendencia (az autizmussal diagnosztizáltak számának egyenletes növekedése) Magyarországon is megfigyelhető, bár a felismert esetek száma lényegesen elmarad a hiteles nemzetközi adatoktól, melynek háttérében az adatszolgáltatás hiányosságai és a diagnosztika korlátai egyaránt szerepet játszanak.

A növekedés egyértelműen érzékelhető az ellátórendszer egyes területein és intézményeiben, ahol az ellátást igénylők száma messze meghaladja az ellátórendszer kapacitását. A kapacitáshiány mellett meghatározóak az intézmények szakmai felkészültségének hiányosságai is. Egyrészt, az adott feladatra szakmailag nem, vagy nem megfelelően, illetve nem eléggé felkészült intézmények és szakemberek érthető módon vonakodnak az ellátás nyújtásától, másrészt, a feladat – az autizmussal élő gyermek ellátása – vállalása vagy kijelölése sokszor „ébreszti rá” a szolgáltatókat az autizmussal kapcsolatos szakmai kompetencia gyengeségeire, illetve az ellátás feltételeinek hiányaira. A megfelelő ellátás biztosítása az a tudás, hogy az autizmusból fakadó szükségletek – egyéni módon és mértékben, de – erre irányuló speciális ismereteket, megértést és megközelítést kívánnak (lásd még szemléleti alapelvek). Ehhez az ellátásban résztvevő munkatársak megfelelő és többszintű képzésére van szükség, továbbá arra az összehangolt munkára, amit egy ellátást biztosító intézmény – annak fenntartója, vezetése és munkatársai – tesznek annak érdekében, hogy biztosítsák autista klienseik számára – egyéb szükségleteiken túl – az ellátásban az autizmusra vonatkozó speciális feltételeket. Az önértékelési szempontrendszer abban nyújthat segítséget az intézmények számára, hogy ezeknek a feltételeknek a teljesülését rendszerezetten és rendszeresen áttekinthessék, értékeljék, valamint fejlesztéseiket tudatosabban tervezzék a megfelelő színvonalú ellátás elérése és folyamatos biztosítása érdekében.

AZ ÖNÉRTÉKELÉSI SZEMPONTRENDSZER CÉLJA

A szempontrendszerben részletezésre kerülő követelmények/szempontok az intézmény/szolgáltató működésével kapcsolatosan határoznak meg olyan elvárásokat, amelyek a szervezet autista emberek ellátására vonatkozó tevékenységéhez adnak iránymutatást. Az elvárásokban azok a kulcsfontosságú folyamatok, tevékenységek jelennek meg, amelyek az autizmus ellátás minősége terén végzett munka fő elemeit jelölik ki, és amelyek nélkülözhetetlenek ahhoz, hogy a szolgáltatást autizmus-specifikusnak tekintsük. Az elvárások azt tartalmazzák, amit a szervezet tesz vagy tennie kellene céljai elérésének érdekében. A cél az autizmussal élő személy és családja számára a szakmailag megalapozott, tervszerű, átgondolt, folyamatos és személyre szabott szolgáltatás biztosítása.

Az elvárások alapját a korszerű szakmai ismeretek, az elvárható gondosság, az érintettek (szereplők) igényei és elégedettsége, a hatékonyság és eredményesség követelménye, és a partnerség képezi. Az elvárások tartalmazzák a folyamatos fejlesztés szemléletének elemeit, tehát a „tervezés”, a „végrehajtás” és az „ellenőrzés – értékelés” lépéseit. E lépések egymásra épülnek, ugyanakkor folyamatosan hatnak egymásra, a fejlesztés folyamatosságát biztosítva.

Az értékelési szempontok egy része átfedést mutat/mutathat az egyes intézmények meglévő minőségirányítási rendszerében megvalósuló vezetői átvizsgálással vagy szervezeti önértékeléssel, ugyanakkor kiegészítik/kiegészíthetik azt az autizmusra vonatkozó specifikus szempontokkal. Amennyiben az autizmussal élők ellátásában közreműködő szervezet már rendelkezik valamilyen minőségirányítási rendszerrel, vagy van rendszeresen alkalmazott szervezeti önértékelése, úgy a jelen autizmus-specifikus önértékelési kritériumokat vizsgálja meg, hogy be tudja-e illeszteni a már meglévő értékelési szempontok közé. Esetleg speciális szempontként megtartva egy külön értékelési szempontsor lesz az értékelés során. Ez esetben is a rendszer részévé szükséges tenni, a szabályozó dokumentumok között érdemes megjeleníteni.

A minőségirányítási rendszerrel jelenleg még nem rendelkező, a minőségfejlesztésben még nem vagy csak kevés tapasztalatot szerzett intézmények számára azonban lehetőséget jelent az autizmus-specifikus ellátás szempontrendszere az önértékelés fokozatos megvalósítására, bevezetésére.

A KIALAKÍTÁS KÖRÜLMÉNYEI

Az autizmus-specifikus ellátás önértékelési szempontrendszerének elsődleges célja, hogy támogassa a különböző ellátó intézményeket, szolgáltatókat autizmusra vonatkozó szolgáltatásaik szakmai minőségének értékelésében, a minőségi ellátás kialakításában, fenntartásában, fejlesztésében. Egy adott szolgáltató működésére vonatkozó követelményeket számos jogszabály és szakmai irányelv szabályozza, azonban ezek csak részben tartalmazzák azokat a specifikumokat, amelyek az autista emberek minőségi ellátásra vonatkoznak. Az önértékelési szempontrendszer az adott szolgáltató jogszabályokban és szakmai irányelvekben meghatározott szolgáltatási követelményein túl jelöli ki azokat az elvárásokat, melyek az adott szolgáltatás autizmus-specifikusságát biztosítják. Az elvárt követelményeket/szempontokat a szolgáltatók számára fogalmazza meg annak érdekében, hogy ellátási feltételeiket autista klienseik szükségleteiknek megfelelően alakítsák. Az önértékelési szempontsor meghatározza azokat a feltételeket és szempontokat, amelyek

- elvártak ahhoz, hogy az adott szolgáltatás szakmai szempontból autizmus-specifikusnak legyen tekinthető;
- szükségesek ahhoz, hogy az autizmussal élő gyermek vagy felnőtt speciális szükségletei és nehézségei miatt ne kerüljön hátrányba a szolgáltatás vagy ellátás igénybevétele szempontjából;
- segítségével az intézmény képes saját szolgáltatásának értékelésére, és szükség szerint fejlesztési tervének kidolgozására;
- támogatják az adott szolgáltatás specifikus kialakítását, fenntartását, továbbfejlesztését.

Ugyanakkor a szempontrendszer támpontokat nyújt a szolgáltatást igénybevevők és a szolgáltatást fenntartók számára is azáltal, hogy

- annak segítségével a szolgáltatást igénybe vevők (érintett személyek, családok, külső szakemberek) képesek a szolgáltatás megítélésére;
- az önértékelés segítségével létrehozott fejlesztési terv ismeretében a finanszírozók és döntéshozók képesek a szolgáltatás felmérésére, és célzott támogatására.

Az itt bemutatásra kerülő önértékelési szempontrendszer a „*Nyolc Pont – Az autista személyek ellátórendszerének országos szintű, komplex innovációja szakmai tanácsadó hálózat és koordinációs központ kialakításával*” című kiemelt EU-s projekt keretében jött létre (TÁMOP-5.4.11-12/1-2012-0001). A projekt átfogó céljai az autista emberekkel foglalkozó ellátó rendszer, illetve a rendszer intézményeiben dolgozók szakmai felkészültségének fejlesztése, az autizmus-specifikus szolgáltatások minőségének és hozzáféréseinek javítása, az autizmussal élők társadalmi integrációjának elősegítése voltak. A projekt során széles szakértői bázis bevonásával, hazai és nemzetközi irányelvekre támaszkodva került összeállításra az autizmus specifikus ellátás minden ágára és szintjére kidolgozott átfogó követelményrendszer, továbbá a következőkben bemutatásra kerülő, intézmények/szolgáltatók számára kialakított önértékelési szempontrendszer. Egyes követelmények megvalósításának/megvalósíthatóságának ellenőrzése a projekt során egy 36 intézményre kiterjedő akciókutatás segítségével zajlott, melynek folyamata és tapasztalatai részletes tanulmányban olvashatók (www.autizmusiroda.hu/dokumentum/). Az önértékelési szempontrendszer további ellenőrzése, visszajelzések gyűjtése a projekt fenntartási időszakában, az [Autizmus Koordinációs Iroda](#) irányításával, az elkövetkező időszakban várható.

A MINŐSÉGIRÁNYÍTÁS SZEREPE

A mindennapok során a minőség kifejezést sokféleképpen értelmezik, illetve használják. Ha megkérdezzük néhány embert, hogy számukra mit jelent a minőség, valószínűleg sokféle választ kapunk, mint megbízhatóság, megfelelés az előírásoknak, megfelelés a jogszabályoknak, kényelem, tudatosság, szaktudás, kedvesség, előrelátás, a megfelelő ellátás.

A minőség fogalma az [Egészségtudományi Fogalomtár](#) szerint: „*A minőség (quality) a termék vagy a szolgáltatás olyan tulajdonságainak és jellemzőinek összessége, amelyek hatással vannak a terméknek vagy a szolgáltatásnak arra a képességére, hogy kinyilvánított vagy elvárható igényeket elégítsen ki. Az egészségügyi értelmezés szerint*

NEMZETKÖZI ÉS HAZAI GYAKORLAT

a minőség az egészség megőrzésében, helyreállításában és fenntartásában részt vevők által kinyilvánított olyan értékítélet, amely az elvárható igények megvalósulásának mértékét fejezi ki. A megvalósulás mértéke minden egyes komponens tekintetében az arra jellemző mutatóval írható le. A minőségcél a minőségnek az a szintje, amit meg akarnak valósítani, megtartani vagy elérni egy szervezet szolgáltatásai tekintetében.

A minőségcélok általában a szervezet minőséggel kapcsolatos megközelítésén, a szervezet szolgáltatásaival kapcsolatos saját elképzelésein alapszanak, és általában a szervezet megfelelő funkciói és szintjei számára tűzik ki őket. Ahhoz, hogy a minőségcélok elérése mérhető legyen, összhangban kell lenniük a minőségpolitikával és a folyamatos fejlesztés iránti elkötelezettséggel, illetve a szervezet teljesítményének értékelésével. A minőségcélok elérése előnyösen befolyásolhatja a szolgáltatás minőségét, a működés eredményességét, ezeken keresztül pedig az érdekelt felek elégedettségét és bizalmát. Az autizmus specifikus ellátás követelményeinek célja, hogy a gyakorlati ellátásban dolgozók tevékenységét ajánlásokkal befolyásolja, segítse őket és a szolgáltatásokat igénybevevőket (autista emberek, családtagok) a legmegfelelőbb ellátás kiválasztásában, ezzel biztosítva annak eredményességét, hatékonyságát.

A minőségirányítás (*quality management*) az általános irányítási (vezetési) funkció mindazon tevékenységeit jelenti, amelyek meghatározzák a minőségpolitikát, a minőségre vonatkozó célkitűzéseket és a felelősségi köröket és a minőségcélok teljesüléséhez kapcsolódó értékelési szempontokat. A minőségirányítás ezeket olyan eszközökkel valósítja meg, mint a minőségtervezés, a minőségszabályozás, a minőségbiztosítás, minőségértékelés és a minőségfejlesztés a minőségirányítási rendszeren belül.

A minőségirányítási rendszerek mindegyike alapvetően a PDCA (*plan*: tervezés, *do*: megvalósítás, *check*: ellenőrzés – értékelés, *act*: beavatkozás – fejlesztés) logikán alapszik. Az autizmus-specifikus szempontrendszer/követelmények lehetővé teszik, hogy az ellátásban közreműködő szervezetek ezen szempontokkal kiegészítsék a minőségirányítás keretében alkalmazott a működést értékelő rendszerelemüket.

A külföldi szakirodalmat, gyakorlatot áttekintve az autizmus ellátás területén nagyrészt jó gyakorlat gyűjteményekkel, speciális tantervi ajánlásokkal, szakmai útmutatókkal találkozunk, s csak ritkábban standardokkal, követelményrendszerekkel.

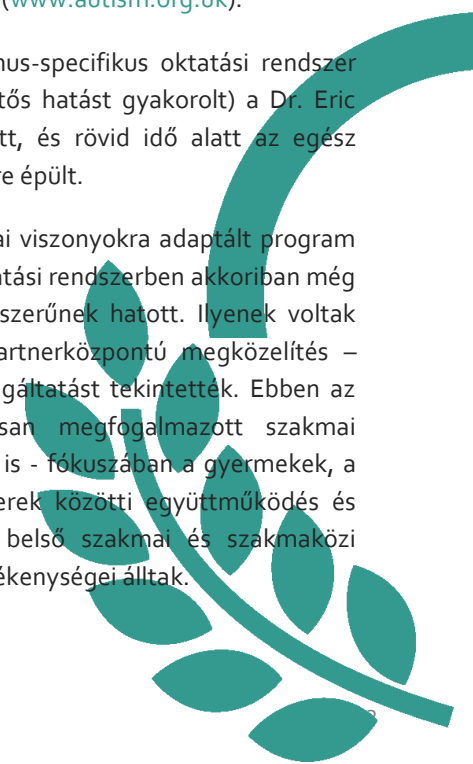
2012 áprilisában a Birminghami Egyetemen Dr. Glenys Jones vezetésével működő *Autism Centre for Education and Research (ACER)* nyilvánosan közzétette az általa kidolgozott *National Autism Standards* nevű eszközt, amely oktatás, nevelés területén jól és viszonylag egyszerűen használható a szakemberek számára. A „*Nyolc Pont – Az autista személyek ellátórendszerének országos szintű, komplex innovációja szakmai tanácsadó hálózat és koordinációs központ kialakításával*” című kiemelt EU-s projekt (TÁMOP-5.4.11-12/1-2012-0001) keretében kidolgozott szempontrendszer készítői számára ez az eszköz szolgált mintaként.

Néhány példa:

What is good practice in autism education? (www.autismeducationtrust.org.uk),
Autistic Spectrum Disorders/Good Practice Guidance (www.autism.org.uk).

Hazánkban az 1990-es években szerveződő autizmus-specifikus oktatási rendszer (amely később a többi ellátási szegmensre is jelentős hatást gyakorolt) a Dr. Eric Schopler és munkatársai által 1972-ben kidolgozott, és rövid idő alatt az egész világon elterjedté vált TEACCH program alapelemeire épült.

Az Autizmus Alapítvány által továbbfejlesztett, hazai viszonyokra adaptált program több olyan elemet is tartalmazott, amely a hazai oktatási rendszerben akkoriban még nem volt gyakorlat, de legalábbis szokatlanak, újszerűnek hatott. Ilyenek voltak többek között például a szülők támogatása, a partnerközpontú megközelítés – amelyben az autizmus specifikus ellátást, mint szolgáltatást tekintették. Ebben az esetben a szolgáltatás minőségével kapcsolatosan megfogalmazott szakmai szempontok – nevezhetjük őket követelményeknek is - fókuszában a gyermekek, a szülők, a partnerek elégedettsége, illetve a partnerek közötti együttműködés és kommunikáció, a TEAM munka, a szakemberek belső szakmai és szakmaközi munkacsoportjai, a szülők és szakemberek közös tevékenységei álltak.

A hazai autizmus-specifikus ellátórendszerben jelentős állomás volt az „Egészségügyi Minisztérium Szakmai Irányelve – Az autizmusról/autizmus spektrum zavarairól”, melyet az Autizmus Alapítvány és a Pszichiátriai Szakmai Kollégium dolgozott ki 2007-ben. (Frissített verziója 2011-ben készült el.) A stratégiai tervezés első lépése a 2008-ban elfogadott *Országos Autizmus Stratégia* volt, mely 5 éves időtávban határozta meg a terület legfőbb fejlesztési irányait, felelőseit és lépéseit. Sajnos a Stratégiai megújítása a mind a mai napig várat magára. A Stratégiában megjelölt feladatok kidolgozása az FSZK Autizmus Stratégiai Munkacsoport irányításával zajlott 2009-2012 között, mely során számos szakterület modellszintű kidolgozása történt meg, melyek jelen szempontrendszer kidolgozásának hazai alapját képezték.

Rendszerszinten, hivatalosan alkalmazott „követelményekről”, minőségbiztosításról egészen a *Comenius 2000* program bevezetéséig nem beszélhetünk. A programot az Oktatási Minisztérium 2000. január 31-én indította útjára, amely az Európai Unió elvárásainak megfelelően, a magyarországi közoktatási intézmények gyakorlatába kívánta bevezetni a minőségbiztosítást. Ennek keretében készültek autizmusra adaptált kérdőívek és felmérő eszközök (pl. az autizmussal élő gyermekek elégedettség mérésére szolgáló eszközt az Autizmus Alapítvány dolgozta ki), illetve az autizmus specifikus intézményekben, csoportokban megtörtént a külső és belső partnerek elégedettség mérése is. Ez a mérés azonban általános minőségi kritériumok mentén zajlott, autizmus specifikus elemeket nem tartalmazott.

Szakmai tekintetben az első átfogó autizmus specifikus „követelménygyűjtemény” a 2/2005. (III. 1.) OM rendelet a *Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve és a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve kiadásáról* (későbbi átdolgozott változata a 32/2012. (X. 8.) EMMI rendelet a *Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve és a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve kiadásáról*), amely részletes „irányelveket” – tágabban értelmezve követelményeket – tartalmaz az autizmus specifikus ellátással kapcsolatban.

A köznevelési rendszerben a TÁMOP-3.1.8 „Átfogó minőségfejlesztés a közoktatásban” c. projekt keretében bevezetés alatt lévő intézményi önértékelés és tanfel-

ügyeleti rendszer számos ponton kapcsolódhat az autizmus specifikus követelményekhez. A rendszer – megfelelő alkalmazás esetén – lehetőséget ad az intézményeknek arra, hogy sajátosságaik mentén értékeljék saját nevelési folyamataikat, belső kapcsolatrendszerüket és kommunikációjukat vagy éppen feltételrendszerüket.

Mint láthatjuk, a köznevelési rendszerben szinte folyamatos a szisztematikusan felépített, korábbi tapasztalatokra épülő minőségpolitika, minőségbiztosítás jelenléte. Emellett jól használható szakmai irányelvek is rendelkezésre állnak. A *TEACCH* program elterjesztéséhez hasonlóan a követelményeket, irányelveket, a minőségről való korszerű gondolkodást a többi szakterületen is be kell vezetni. Ennek egyik fontos, jól használható eszköze, előkészítő lépése lehet ez a szempontrendszer.

SZEMLÉLETI ALAPELVEK

Egy szolgáltatás, ellátási folyamat, tevékenység minősége tervezhető és több szempontból is értékelhető, azonban akkor tekinthető szakmailag megfelelőnek, ha az figyelembe veszi az ellátott személy három féle szükségletét:

- (1) az egyén általános, pl. életkorából, neméből adódó szükségleteit;
- (2) az ellátott speciális, esetünkben az autizmusból adódó szükségleteit (például érzettségének jellegét, mértékét), valamint
- (3) az ellátott családi helyzetét, a szűkebb közvetlen és tágabb környezetéből adódó jellemzőket.

A minőségi autizmus-specifikus ellátás követelményei a különböző intézmények által a különböző területeken nyújtott ellátásnak az autizmusra vonatkozó specifikumait határozzák meg részletesen, a jelenlegi nemzetközi szakmai tudás által elvárható szinten. Ugyanakkor szükséges és lehetséges megfogalmaznunk azokat a szemléleti alapelveket, melyek a szolgáltatás jellegétől, az adott egyéni és társadalmi helyzettől

és az ellátott életkorától függetlenül, minden autizmusra vonatkozó ellátási formára érvényesek, amelyek a szolgáltatások összességére vonatkozóan irányt mutatnak a magas szintű és minőségi ellátáshoz.

- (3) A minőségi autizmus-specifikus ellátás/szolgáltatás az autizmus elfogadásán és megértésén alapul. Eszerint az ellátást/szolgáltatást biztosító intézmény/szakember/ellátó személyzet elfogadja, hogy az autizmus spektrum zavar sajátos szükségleteket von maga után, és így az autista emberek komplex támogatása specifikus ismereteket, képzettséget és megközelítési szemléletet igényelnek. Az ellátás/szolgáltatás tervezése, megszervezése, a szolgáltatások nyújtása során az intézmény, illetve a szolgáltató figyelembe veszi az autista emberek speciális szükségleteit.
- (4) Az ellátás/szolgáltatás minden tekintetben megfelel a szakterület szabályozási feltételeinek, ehhez igazítva támaszkodik a korszerű autizmus-specifikus diagnosztikus protokollokra, a bizonyított (evidenciákon) fejlődésivelkedéses-kognitív-oktatási megközelítésen alapuló beavatkozásokra. Az ellátás/szolgáltatás tervezésében és kivitelezésében az autista személy és családjának szükségleteihez és élethelyzetéhez igazodik.
- (5) Az ellátás tervezése, megszervezése és a szolgáltatások nyújtása során az intézmény, szolgáltató nem pusztán a diagnózisra támaszkodik, minden esetben felméri/azonosítja az autista személy speciális szükségleteit. Ehhez felhasználja, figyelembe veszi az ellátott személyről rendelkezésre álló, az ellátásba kerülés előtt keletkezett dokumentumokat, vizsgálati eredményeket, valamint szakmai kompetencia határain belül maga is felméréseket végez, illetve, szükség esetén további vizsgálatokat kezdeményezhet.
- (6) Az intézményeknek/szolgáltatóknak rendelkezniük kell azokkal a minimálisan szükséges személyi, tárgyi, módszertani feltételekkel, kompetenciákkal, amelyek az autista személyek ellátásához szükségesek. Minimális feltételnek tekintendő minden, ami ahhoz szükséges, hogy az autista személyek (gyermekek, tanulók, felnőttek) speciális szükségleteik és nehézségeik miatt ne kerüljenek hátrányba társaikhoz képest.
- (7) Az ellátást/szolgáltatást nyújtó intézmény partnernek tekinti az autista sze-

és családját, az ellátás tervezése, megszervezése és a szolgáltatás nyújtása során aktívan bevonja a folyamatba és épít közreműködésükre.

- (1) Az ellátást/szolgáltatást nyújtó intézmény partnernek tekinti az autista személyt és családját, az ellátás tervezése, megszervezése és a szolgáltatás nyújtása során aktívan bevonja a folyamatba és épít közreműködésükre.
- (2) Az intézmény/szolgáltató rendszeresen értékeli tevékenységét, ezen belül az autizmussal élők és az ellátásukban közvetlenül közreműködők körében igény- és elégedettségmérést végez, amelyet felhasznál a szolgáltatás/ellátás fejlesztésében.

AZ ÖNÉRTÉKELÉSI SZEMPONTRENDSZER FELÉPÍTÉSE

Az autizmus-specifikus ellátás önértékelési szempontrendszer a következő intézménytípusok számára elérhető (a későbbiekben további intézmények számára is kidolgozásra kerül): 1) gyermekkori diagnosztikát végző intézmények/szolgáltatók, 2) pedagógiai szakszolgálatok, 3) többségi óvodák, általános és középiskolák, valamint a szakképző intézmények, 4) gyógypedagógiai óvodák, általános iskolák, fejlesztő nevelést és oktatást végző intézmények, speciális szakiskolák, 5) lakóotthonok, 6) nappali ellátást nyújtó intézmények, 7) gyermekvédelmi alapellátás: gyermekjóléti szolgálat, gyermekek napközbe-ni ellátása.

A szempontrendszer részei:

- (1) Azoknak az intézménytípusoknak a felsorolása, melyek működésére az adott táblázat értelmezhető (cím).
- (2) Azon általános szemléleti alapelvek összegzése, melyek az autizmus-specifikus ellátásra általában, így az adott intézménytípus autizmus-specifikus szolgáltatásaira vonatkoznak (ALAPELVEK).
- (3) Részletes követelmény- és szempontlista, melyek egy adott autizmus-speci-

- (3) fikus szolgáltatást nyújtó intézményben elvártak, egyrészt az adott intézménytípus szolgáltatási tevékenységeire, másrészt a személyi környezetére, harmadrészt a fizikai környezetére vonatkozóan. (KÖVETELMÉNY/SZEMPONT oszlop)
- (4) A követelmény/szempont teljesülésének megítélését segítő kérdések és példák, melyek az adott követelmény/szempont pontosabb értelmezésében segítenek (ÉRTELMEZÉST SEGÍTŐ KÉRDÉSEK, PÉLDÁK oszlop).
- (5) Az adott követelmény/szempont megvalósulásáért javasolt felelős személy vagy személyek, mely intézményenként változó lehet, de megjelenés az önértékelési rendszerben jelzi ennek szükségességét (FELELŐS oszlop)
- (6) Önértékelési rész, melyet az intézmény dolgozói/felelősei töltik ki, jelölve, hogy az önértékelés időszakában az adott követelmény/szempont nem alkalmazható (NA), nem teljesült (NT), megvalósulása folyamatban van (F), illetve már teljesült (T).
- (7) Az utolsó oszlopban (A MEGVALÓSULÁST ALÁTÁMASZTÓ DOKUMENTUMOK, TEVÉKENYSÉGEK) azokat a dokumentumokat, történeteket/tevékenységeket javasolt összegyűjteni, melyek az adott követelmény/szempont megvalósulása során keletkeztek illetve annak teljesülését támasztják alá.

AZ ÖNÉRTÉKELÉS SZAKMAI TÁMOGATÁSA

Az önértékelési szempontrendszer természetesen nem pótolja az adott intézmény /szolgáltató elméleti és gyakorlati felkészültségét az autizmus területén. Inkább olyan „to do” listát (tevékenységlistát) jelent, ami segíti a szolgáltatót abban, hogy erősségeit és gyengeségeit felmérje, és tervet alkosson kompetenciái bővítésére, növelésére. A követelmények/szempontok szakmai tartalmának értelmezése csak megalapozott autizmus ismeretek birtokában lehetséges, így szükséges, hogy a feladatra vállalkozó intézmény/szolgáltató szoros együttműködésben dolgozzon a területen képzett és jártas szakértővel vagy tanácsadóval.

További segítséget jelenthet a fejlesztésben a hazai és nemzetközi szakirodalom, ami már magyar nyelven is jelentős számban áll rendelkezésre a szakemberek, szülők és érdeklődők számára is. A Nyolc Pont projekt során fontos törekvés volt további a hazai és nemzetközi támogató dokumentumok összegyűjtése, közreadása. A projekt keretében támogató dokumentumnak olyan, rövidebb terjedelmű írott segédanyagok és filmrészletek minősültek, melyek alkalmasak lehetnek arra, hogy elősegítsék a szakmai fogalmak egységes használatát és értelmezését, valamint arra, hogy részletesebb magyarázatot nyújtsanak a szakmai követelményekhez, szempontokhoz. Fontos funkciójuk továbbá, hogy ötleteket, mintákat nyújtsanak az intézmények gyakorlati munkájához. A támogató dokumentumok válogatása egyrészt hazai publikációkból, másrészt nemzetközi szak- és ismeretterjesztő anyagokból, többek között a NAS (*The National Autistic Society*, Egyesült Királyság) által javasolt és átadott szakmai anyagokból történt.

A dokumentumok tematikusan csoportosítva (pl. egészségügy, oktatás, szociális ellátás, foglalkoztatás) elérhetők az [Autizmus Koordinációs Iroda \(AKI\) honlapján](#), illetve ugyanitt rendelkezésre áll egy olyan, valamennyi ágazatra érvényes gyűjtemény is, mely az autizmus spektrum zavarokkal kapcsolatos alapvető fogalmakat, tudományos tényeket és módszertani alapokat foglalja össze. E mellett széleskörű szakirodalom lista is készült annak érdekében, hogy az érdekeltek gyorsan, hatékonyan tájékozódhassanak a szakterületen.

Természetesen a jelenlegi gyűjtemény folyamatosan bővül, frissül a fenntartás időszakában is, hiszen az autizmus spektrum zavarokkal kapcsolatos tudás és az ellátórendszer várhatóan dinamikusan bővül a jövőben.

AZ ÖNÉRTÉKELÉS FOLYAMATA

Az önértékelés egyrészt szervezetfejlesztési és vezetési eszköz a vezetés számára a szervezet eredményességének növelése érdekében, másrészt eszköz a teljesítmény

önkritikus elemzéséhez és értékeléséhez egy adott időszakra. Az önértékelés célja a szervezet adott területen való működésének értékelése, a fejlesztendő (szakmai, szervezeti) meghatározása.

Az intézményvezető előkészítő munkája meghatározó szerepet játszik az önértékelés és fejlesztési terv sikerében, eredményességében vagy kudarcában. Az önértékelés során az intézmény építsen a korábbi felmérések eredményeire, a rendelkezésre álló adataira, legyen tekintettel a felmérés óta eltelt idő alatt bekövetkezett változásokra, különös tekintettel a trendek vizsgálatára. Az önértékelés módszereinek megválasztásánál az intézménynek arra kell törekednie, hogy az önértékelés tegye lehetővé az intézmény tevékenységének, elért eredményeinek és az ehhez alkalmazott módszerek megismerését, bemutatását. Az önértékelés tehát akkor érheti el célját, ha az intézmény tényekre alapozva tudja megállapítani erősségeit és fejlesztendő területeit a követelmények tekintetében, s ennek eredményeként ki tudja jelölni, mely területeken szükséges a beavatkozás, a fejlesztés. Az önértékelés jelen esetben az autizmussal élők számára nyújtott szolgáltatások, ellátásokra kidolgozott követelmények/szempontok alapján kell történnie.

Az önértékelés módszere:

- feleljen meg az intézmény igényeinek (esetleges specialitásainak),
- használatával azonosítani lehessen az intézmény erősségeit, a fejlesztendő folyamatokat, tevékenységeket és területeket,
- legyen tényszerű, azaz támaszkodjon adatokra, mérésekre.

Az önértékelés megvalósítása az intézmény által szabadon megválasztott módszerrel történhet, amelyhez a kidolgozott követelmények/szempontok nyújtanak segítséget. Ehhez a tevékenységhez ajánlott a követelmények, a segítő kérdések és ezeket kiegészítő értékelési szempontok használata. Amennyiben a szervezet végez teljes körű önértékelést, a követelményeket illessze be a teljes körű önértékelés követelményrendszerébe, gondolja át az önértékelés szabályozását és annak keretében valósítsa meg.

Az intézmény határozza meg és írásban rögzítse az önértékelésre vonatkozó eljárásrendjét, amely foglalja magába:

- az önértékelés területeit szolgáltatásai és ellátásai függvényében,
- az önértékelés gyakoriságát,
- az önértékelés módszereit, felelőseit
- a beavatkozás lépéseit, felelőseit.

Az önértékelés javasolt lépései:

A vezető, vezetés az önértékelés megvalósításáról, időpontjáról, a megvalósítók és a felelősök köréről az intézmény erőforrásainak figyelembe vételével dönt. A vezető határozza meg az önértékelés felelősét, az önértékelési csoport tagjait és a felhasználható erőforrásokat.

Az önértékelés terjedjen ki a szolgáltatás összes követelményére felhasználva a segítő kérdéseket és támaszkodva az értékelést alátámasztó adatokra:

- a partneri (autista gyermek, felnőtt, szülő, szakember, fenntartó stb.) igények figyelembevételének módjára.
- térjen ki a szolgáltatásban, az ellátásban az intézmény által elért eredményekre, ezen belül különösen:
  - a munkatársak bevonásának, képzésének eredményeire, mértékére,
  - a fejlesztések eredményeire,
  - a partnerek (autista gyermek, felnőtt, szülő, szakember, fenntartó stb.) elégedettségére.

Az önértékelést, a kialakítást követően (első ciklus) évente javasolt elvégezni.

Az intézmény működésének javítása és fejlesztése:

Az intézmény vezetése az intézményt érintő külső és belső mérések, valamint a belső értékelések tapasztalatainak összegzése alapján határozza meg azokat a javítandó,

fejlesztendő folyamatokat és területeket, amelyek esetében fejlesztésre van szükség. A fejlesztések megvalósítására fejlesztési terv készül az önértékelési csoport által, amelyet a vezetés fogad el. Ennek támogatására a vezetés biztosítja a folyamatos fejlesztés eszköztrendszerének működését az intézményben (egymástól való tanulás, gyengeségek leküzdése, folyamatszabályozások felülvizsgálata stb.).

AZ ÖNÉRTÉKELÉSI SZEMPONTRENDSZER FEJLŐDÉSE

Az önértékelési szempontrendszer további fejlesztésének kulcsai a felhasználó intézmények/szolgáltatók. Az Autizmus Koordinációs Iroda (AKI) összehangoló munkája segítségével kezdődik meg a szempontrendszer tesztelése. Ebben a folyamatban meghatározó, hogy a szempontrendszert alkalmazó intézmények/szolgáltatók folyamatos kritikai észrevételeket adjanak az AKI felé, például az érthetőség, a konkrétság, a gyakorlat oldaláról való hasznosság, a saját intézménybeli alkalmazhatóság szempontjából.

ÖNÉRTÉKELÉSI SZEMPONTRENDSZER

Autizmus-specifikus ellátást biztosító intézmények és szakemberek számára Gyermekjóléti Szolgálat

ALAPELVEK: Az autizmus-specifikus ellátás az autizmus elfogadásán és megértésén alapul. Az ellátást biztosító elfogadja, hogy az autizmus spektrum zavar sajátos szükségleteket generál, az autista emberek komplex támogatása specifikus ismereteket, képzettséget és megközelítési szemléletet igényel. Az ellátás tervezése, megszervezése, a szolgáltatások nyújtása során az intézmény, szolgáltató figyelembe veszi az autista gyermekek, tanulók speciális szükségleteit. Az ellátás minden tekintetben megfelel a szakterület szabályzási feltételeinek, ehhez igazítva támaszkodik a bizonyított vagy hatékonyságában ígéretes fejlődési-viselkedéses-kognitív-oktatási megközelítésen alapuló beavatkozásokra. Az ellátás tervezésében és kivitelezésében az autista gyermek, tanuló és családjának szükségleteihez és élethelyzetéhez igazodik. Az ellátás tervezése, megszervezése és a szolgáltatások nyújtása során az intézmény felméri/azonosítja az autista gyermek, tanuló speciális szükségleteit, áttekintve és felhasználva az ellátásba kerülés előtt keletkezett dokumentumokat, vizsgálati eredményeket, illetve amennyiben indokolt, szakmai kompetencia határain belül maga is felméréseket végez. Az intézményeknek rendelkezniük kell azokkal a minimálisan szükséges személyi, tárgyi, módszertani feltételekkel, kompetenciákkal, amelyek az autista gyermekek, tanulók ellátásához szükségesek. Minimális feltételnek tekintendő minden, ami szükséges ahhoz, hogy az autista gyermekek, tanulók speciális szükségleteik és nehézségeik miatt ne kerüljenek hátrányba társaikhoz képest. Az ellátást nyújtó intézmény partnernek tekinti az autista gyermeket, tanulót és családját, az ellátás tervezése, megszervezése és a szolgáltatás nyújtása során aktívan igyekszik bevonni a folyamatba és épít közreműködésükre.

NA: nem alkalmazható

F: folyamatban

NT: nem teljesült

T: teljesült

A TEVÉKENYSÉGRE VONATKOZÓ KÖVETELMÉNYEK

Az intézmény dokumentumaiban megjelennek az autizmus-specifikus ellátás feltételeire vonatkozó szempontok.

Intézményünk szakmai programja kitér az autizmus-specifikus elemekre, mint például:

- a prevenció feladatok sajátosságaira,
- a személyes segítség, szolgáltatások specifikumaira,
- a családban nevelkedés elősegítésének sajátos szempontjaira?

A dokumentumokat rendszeresen felülvizsgáljuk, aktualizáljuk?

Az intézmény az egyén számára személyre szabott, a gyermek teljes életútját elősegítő komplex, dokumentált ellátást tervez, mely igazodik a család szükségletéhez, sajátos élethelyzetéhez.

Szolgáltatásaink tartalma hierarchikusan épül egymásra?

Szolgáltatásaink során figyelembe vesszük az autista gyermekek sajátos gondozási/nevelési-oktatási szükségleteit?

Szolgáltatásaink során figyelembe vesszük az autista gyermekek sajátos szociális szükségleteit?

Szolgáltatásaink során feltárjuk és figyelembe vesszük a családok autista gyermekük nevelésével összefüggő, megváltozott helyzetét?

Az intézmény meghatározott, szélesebb körben is gyűjt információt az ellátott gyermekről a szolgáltatás tervezéséhez.

A beavatkozások előtt információkat gyűjtünk a gyermek családjától?

A beavatkozások előtt információkat gyűjtünk korábbi ellátó intézményektől, szakemberektől?

A beavatkozások előtt minden gyermek esetében figyelembe vesszük az autizmus-specifikus felmérések eredményeit?

Fenntartó, intézmény
vezetése

Az intézmény vezetése
és a beavatkozásokat
végző team tagjai

A beavatkozásokat
végző team tagjai

NA	NT	F	T
☐	☐	☐	☐

☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

KÖVETELMÉNY /SZEMPONT

ÉRTELMEZÉST SEGÍTŐ KÉRDÉSEK, PÉLDÁK

NA NT F T

A MEGVALÓSULÁST ALÁTÁMASZTÓ DOKUMENTUMOK, TEVÉKENYSÉGEK

Dokumentációinkban feltüntetjük a felmérések eredményeit?

Az információgyűjtéshez használunk a gyermekkel kapcsolatos szülői tapasztalatokat strukturáló kérdőíveket?

Minden gyermek foglalkozásának megtervezésekor figyelembe vesszük az átvezetési dokumentumokat, az intézményi összefoglaló véleményeket, a korábbi szakértői véleményeket, szakvéleményeket?

Az intézmény dokumentált módon tájékoztatja és bevonja a szülőket és a családokat a beavatkozások tervezése és kivitelezése során.

Használunk tájékoztatókat, amelyek a szolgáltatásainkról és az elérhető egyéb szolgáltatásokról informálják a szülőket?

A beavatkozások hatékonyságának növelése érdekében felkészítjük és bevonjuk a szülőket érdekeik képviselőire?

Rendszeresen biztosítunk egyéni konzultációs lehetőséget a szülők számára?

Az ellátási tervek készítése és módosításuk során konzultálunk a szülőkkel?

A gyermekekkel foglalkozó szakemberek tervszerűen és dokumentáltan együttműködnek intézményen belül, illetve az oktatást, fejlesztést, egészségügyi ellátást, a család megsegítését végző szakemberekkel intézményen kívül is, az autista gyermekek egyedi szükségleteinek

Munkatársaink világosan látják az együttműködés céljait, kiválasztják a legmegfelelőbb beavatkozási lehetőségeket és időben megosztják, dokumentálják a szükséges információkat?

Rendelkezünk közvetlen kapcsolatok-

A beavatkozásokat végző team tagjai, intézmény/tagintézmény vezetése

A beavatkozásokat végző team tagjai

FELELŐS

A beavatkozásokat végző team tagjai

KÖVETELMÉNY /SZEMPONT

megfelelő szolgáltatások összehangolása céljából.

Az intézmény rendszeresen értékeli ellátását az autizmus szempontjából is, amelynek során megkérdezi a partnereit és bevonja őket az értékelésbe és a fejlesztési célok kialakításába.

Az intézmény a gyermekeket családjukkal egyeztetve, személyre szabottan bevonja közösségi eseményekbe, érzékenyíti és felkészíti a felnőtteket és a kortársakat a harmonikusabb illeszkedés érdekében.

ÉRTELMEZÉST SEGÍTŐ KÉRDÉSEK, PÉLDÁK

kal a gyermekek ellátásában résztvevő nevelési-oktatási intézményekkel?

Szervezett módon, rendszeresen konzultálunk a nevelési-oktatási intézmények szakembereivel?

Rendelkezünk közvetlen kapcsolatokkal az egyéb szociális ellátás alapszolgáltatásait és szakosított szolgáltatásait végző intézményekkel?

Rendelkezünk közvetlen kapcsolatokkal az igénybe vehető egészségügyi alap- és szakellátással?

Munkatársaink dokumentálják a nevelési-oktatási, szociális és egészségügyi intézmények szakembereivel folytatott konzultációk eredményeit, a felmerült feladatokat?

Vannak eszközeink korosztálytól függően a gyermekek visszajelzéseinek mérésére?

Vannak eszközeink szülői értékelések mérésére?

Vannak eszközeink dolgozói értékelések mérésére?

Kidolgozott vezetői értékelési rendszerrel rendelkezik intézményünk?

Szervezünk programokat külső érintettek/szakemberek bevonásával?

Készítünk, használunk érzékenyítő munkafüzeteket?

FELELŐS

A beavatkozásokat végző team tagjai, intézmény/tagintézmény vezetője

NA NT F T

A MEGVALÓSULÁST ALÁTÁMASZTÓ DOKUMENTUMOK, TEVÉKENYSÉGEK

Szervezünk tematikus egyéni beszélgetéseket?

A SZEMÉLYI KÖRNYEZETRE VONATKOZÓ KÖVETELMÉNYEK

A családgondozó szakemberek alapvető ismeretekkel rendelkeznek az autizmusról.

A szakterületen dolgozó családgondozó szakembereink felismerik az autizmus gyanújeleit a különböző életkorokban, jelzik ezt a területi védőnőknek/gyermekorvosoknak vagy a szakértői bizottságnak?

Szakembereink kiemelt figyelmet fordítanak a szociális- és kommunikációs készségek sajátosságaira?

Ismerik az autista gyermekek játéktevékenységének fejlődését?

Ismerik a szenzoros ingerekre adott eltérő válaszokból adódó nehézségeket?

Vannak eszközeik a viselkedésproblémák felismerésére a különböző életkorokban?

A családgondozó szakemberek felkészítése, külső és belső továbbképzése, szupervíziója, szakértői támogatása biztosított.

A rendszeres továbbképzésekbe beépülnek az autizmussal kapcsolatos ismeretek?

Az intézmény továbbképzési tervében szerepelnek autizmus-specifikus képzések, továbbképzések?

Az autizmussal élő gyermekekkel és családjukkal foglalkozó szakembereknek van lehetőségük mentoráló szakemberek segítségét igénybe venni?

Intézmény/tagintézmény vezetése

FELELŐS

Intézmény/tagintézmény vezetése
A beavatkozásokat végző team tagjai

KÖVETELMÉNY /SZEMPONT

ÉRTELMEZÉST SEGÍTŐ KÉRDÉSEK, PÉLDÁK

NA NT F T

A MEGVALÓSULÁST ALÁTÁMASZTÓ DOKUMENTUMOK, TEVÉKENYSÉGEK

A családgondozó szakemberek ismerik a diagnosztikai centrumok, szakemberek, intézmények, a térségben elérhető segítő szolgáltatások adatbázisát.

A családgondozó szakemberek tájékozottak a tanítási körülmények megválasztása, a gyógyszerek használata, a diétákkal történő beavatkozás veszélyei, egyéb kezelési formák reális értékelése és veszélyei területén.

Rendszeresen szervezünk autizmussal kapcsolatban belső, külső konzultációkat, esetmegbeszéléseket, szupervíziót?

Biztosított a korszerű szakirodalom hozzáférés a szakemberek és segítők számára?

Munkatársaink az autizmusdiagnosztizáló helyek tekintetében naprakész információkkal és elérhetőséggel rendelkeznek?

Gyanújelek esetén javaslatot tesznek a családnak a további vizsgálatokra?

Elősegítik a kapcsolatfelvételt és a diagnosztikai intézménybe való eljutást?

Szakembereink tájékozottak az autista gyermekek tanulását és funkcióképességét segítő beavatkozások, a vizuális stratégiák, a pozitív viselkedés támogatása, kommunikációs támogatás és intervenciók stratégiák terén?

Értik és elfogadják, hogy az autizmussal élő személlyel történő kommunikáció eltérő lehet az ép fejlődésű, valamint egyéb fogyatékoságban szenvedő személyekkel való kommunikációtól?

Az autista gyermekek felé irányuló kommunikációjukban használják az egyéni szükségleteknek megfelelő eszközöket és módszereket?

Intézmény/tagintézmény vezetése

A beavatkozásokat végző team tagjai

FELELŐS

KÖVETELMÉNY /SZEMPONT

ÉRTELMEZÉST SEGÍTŐ KÉRDÉSEK, PÉLDÁK

NA NT F T

A MEGVALÓSULÁST ALÁTÁMASZTÓ DOKUMENTUMOK, TEVÉKENYSÉGEK

A családgondozó szakemberek ismerik a családi szerkezet és a kapcsolatok eltéréseit, ennek következményeit autista családtag esetében.

Tisztában vannak a kliens-centrikus szociális szolgáltatás feltételeivel, képesek megfelelő légkört teremteni és alkalmazkodni az egyéni szükségletekhez?

Szakembereink személyközpontú és preventív szemlélettel látják el feladatukat?

Felismerik a krízishelyzeteket?

Kompetencia határaikon belül, adekvát módon részt vesznek a kríziskezelés komplex folyamatában?

Kompetencia határaikat betartva felismerik a specifikus szakemberek bevonásának szükségességét?

A családgondozó szakemberek ismerik az autista gyermek és családjuk érdekeit védő jogszabályokat, a számukra szolgáltatást nyújtók szerepét, tevékenységét.

Szakembereink ismerik a gyermekek, családok szolgáltatásaival kapcsolatos jogszabályokat, követik a változásokat?

Ismerik a gyermekek számára szolgáltatást nyújtó intézmények, szervezetek feladatait, lehetőségeit, működésükre, igénybevételére vonatkozó szabályokat?

A FIZIKAI KÖRNYEZETRE VONATKOZÓ KÖVETELMÉNYEK

Az intézmény a gyermek autizmussal kapcsolatos állapota és a fejlesztendő területek figyelembevételével szervezi meg a gondozás vagy a foglalkozások helyszíneit.

Autizmus-specifikus szempontoknak is megfelelően felszereltek és az igényeknek megfelelő számú helyiséggel rendelkezünk?

Rendelkezünk egyéni és csoportos szülői megbeszélésekhez, konzultáci-

FELELŐS

Intézmény/tagintézmény vezetése
A beavatkozásokat végző team tagjai

KÖVETELMÉNY /SZEMPONT

Az intézmény a konzultációk időbeosztását az autista gyermekek alkalmazkodási nehézségeinek, a családok helyzetének és az oktatás rendjének figyelembevételével tervezi meg.

ÉRTELMEZÉST SEGÍTŐ KÉRDÉSEK, PÉLDÁK

: ókhoz szükséges helyiségekkel?

A konzultációk ideje állandó, a változásokat a gyermekekhez adaptáltan jelezzük?

A konzultációkat az előrejelzéseknek megfelelő időben, várakozás nélkül tudjuk megkezdeni?

Úgy tervezzük a konzultációk idejét, hogy arra a szülők nagyobb megterhelés nélkül el tudják hozni a gyermekeiket?

Amennyiben a szülők nem tudják megoldani az utazást, vannak kapcsolataink pl. támogató szolgálatokkal, akiknek a segítségét igénybe tudják venni?

Intézmény/tagintézmény vezetése
A beavatkozásokat végző team tagjai

FELELŐS

NA NT F T

A MEGVALÓSULÁST ALÁTÁMASZTÓ DOKUMENTUMOK, TEVÉKENYSÉGEK

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE